

Duurzaamheidsbeleid

Jeroen Bosch Ziekenhuis

2022 – 2024

Bewustzijn vergroten en koers uitzetten

Oktober 2022

Met trots presenteren wij u ons Duurzaamheidsbeleid 2022 – 2024. Daar wij als ziekenhuis een grote vervuiler zijn voor het milieu (direct) en voor de mens (indirect), voelen wij de noodzaak actief in te zetten op verduurzaming.

Met het behalen van het Zilveren certificaat van de Milieuthermometer Zorg zetten wij een stap verder om het onderwerp duurzaamheid integraal op te pakken. Zo zorgen wij voor een minder vervuilde omgeving en proberen wij steeds minder nieuwe grondstoffen nodig te hebben. Dit kunnen we echter niet alleen. Samenwerking binnen het Jeroen Bosch Ziekenhuis (JBZ) en met ketenpartners is hierbij cruciaal.

Om ons gewaagd doel; in 2025 geven de mensen uit Den Bosch en omstreken hun gezondheidswelzijn de hoogste waardering van Nederland, te kunnen behalen is het belangrijk hierin te faciliteren. De drie pijlers van dit beleid bieden hiervoor structuur: creëren schone omgeving, vergroten circulariteit en versterken gezondheidswelzijn. Het overkoepelende doel binnen de beleidsperiode is het creëren van bewustzijn om van hieruit acties ten goede van milieu en mens uit te voeren. Dit beleid heeft dan ook de gedachte dat iedere JBZ'er in staat moet zijn zelf een bijdrage te kunnen leveren aan deze duurzame ontwikkeling. Hopelijk biedt dit beleid daarvoor inspiratie.

Voorzitter Raad van Bestuur
Dhr. Piet-Hein Buiting, MA, MD, MHA

Lid Raad van Bestuur a.i.
Dhr. drs. Sander Gerritsen

In een groot topklinisch ziekenhuis als het Jeroen Bosch Ziekenhuis (JBZ) vinden veel verschillende onderzoeken en behandelingen plaats en wordt een grote diversiteit aan patiënten behandeld en verpleegd. Er worden dagelijks veel grond- en hulpstoffen gebruikt en veel energie is noodzakelijk voor installaties en het verlichten, verwarmen en koelen van gebouwen. Bij al deze processen ontstaan afval en vervuilende emissies met een forse milieubelasting tot gevolg. De zorgsector is dan ook verantwoordelijk voor 7% van de totale CO₂-uitstoot van Nederland. Direct, maar ook indirect heeft dit invloed op de gezondheid van de mens.

Waar het duurzaamheidsbeleid van 2017-2020¹ gericht was op het verduurzamen binnen de bedrijfsvoering van het Servicebedrijf, is dit nieuwe beleid voor 2022-2024 gericht op de bedrijfsvoering van het gehele JBZ. Dit vergt dus inzet van alle JBZ'ers. Voor dit beleid is met verschillende betrokkenen gesproken en is een vragenlijst uitgezet onder stakeholders van het JBZ. Uit de vragenlijst kwam duidelijk naar voren dat de stakeholders zich medeverantwoordelijk voelen voor de vervuiling die het JBZ als organisatie met haar werkprocessen en medewerkers veroorzaakt. Vanuit hier dienen de stakeholders meegenomen te worden om samen te verduurzamen. Het moet in de dagelijkse bewustwording en het dagelijks handelen van JBZ'ers worden geïntegreerd.

Dit beleid bestaat uit drie pijlers, met hieraan weer steeds drie thema's gekoppeld. De pijlers zijn als volgt, pijler 1: Creëren schone omgeving, pijler 2: Vergroten circulariteit en pijler 3: Versterken gezondheidswelzijn. Alle kaders die ten grondslag liggen aan dit beleid zijn op de volgende pagina zichtbaar.

De focus in dit duurzaamheidsbeleid ligt op ecologische aspecten, omdat deze activiteiten de CO₂-uitstoot zichtbaar kunnen verlagen. Aangezien het sociale aspect, de mens, ook onderdeel van de verduurzaming van het JBZ is, wordt gezondheidswelzijn kort aangehaald in dit beleid.

Op pagina 5 staat de structuur van dit beleid weergegeven. Dit overzicht is interactief; door te klikken op het vakje, gaat u naar de betreffende thema. Wanneer u terug wilt keren naar het overzicht, klikt u op het 'recycle' teken linksonder op de pagina.

	JBZ	Landelijk
Elektraverbruik (verbruik per vloeropp. kWh/m ²)	176	161
Aardgasverbruik (m ³ gas eq./m ²)	8,4	20,3
Afvalscheiding	51%	38%
Gebouw gebonden CO ₂ -emissie per vloeropp. in kg CO ₂ /m ²	114	139

Bron: Milieubarometer 2021

¹ In verband met Covid-19 is het beleid van 2017-2020 stilzwijgend met één jaar verlengd.

Overzicht gestelde kaders

Wetgeving, initiatieven en doelen met hieraan de status van het JBZ gekoppeld

4

Wet- en regelgeving milieu WABO, 2010

Wet algemene bepalingen omgevingswet

JBZ voldoet hieraan

Milieuthermometer Zorg Milieu Platform Zorg (MPZ), 2014

Certificaat voor zorginstellingen om duurzame bedrijfsvoering te vergroten (niveau brons/zilver/goud)

JBZ zilver behaald, 2022
Brons: 14 ziekenhuizen
Zilver: 10 ziekenhuizen
Goud: 3 ziekenhuizen
Nederland telt ruim 88 ziekenhuizen

Sustainable Development Goals (SDG's) Verenigde Naties, 2015

17 doelen, gericht op verduurzaming van het leefklimaat en de bevolking

JBZ pakt 4 SDG's op.
Deze zijn verwerkt in de drie JBZ pijlers

Klimaatakkoord

Verenigde Naties, 2015 & Nederlandse regering, 2019

Reductie van 49% CO₂-uitstoot in 2030 t.o.v. 1998

Reductie van 95% CO₂-uitstoot in 2050 t.o.v. 1998

Portefeuille Routekaart Cure

MPZ & Expertisecentrum Verduurzaming Zorg (EVZ), 2020

Route naar behalen Klimaatakkoord doelen op gebied van vastgoed

Routekaart door JBZ opgesteld in 2021:
reductie van 80% CO₂-uitstoot in 2030 t.o.v. 1998

Green Deal Duurzame Zorg 2.0

Ministerie VWS,

brancheorganisaties zorg en leden, 2018 – 2022

Reduceren CO₂-uitstoot

Circulaire bedrijfsvoering

Medicijnen uit afvalwater

Gezond makende leefomgeving en milieu

Door JBZ niet ondertekend, maar de vier pijlers zijn wel leidend voor de drie JBZ pijlers

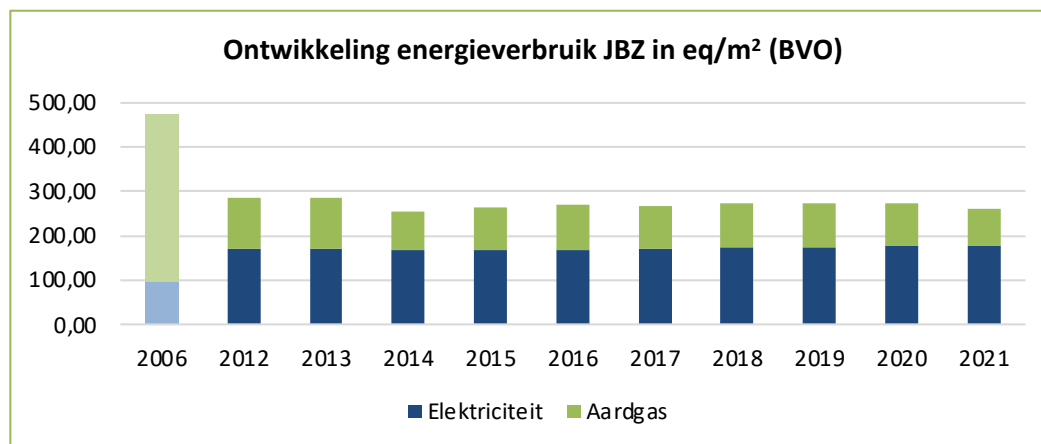
De drie (JBZ) pijlers

Het JBZ heeft zich ten doel gesteld dat in 2025 de mensen uit 's-Hertogenbosch en omstreken hun gezondheidswelzijn de hoogste waardering van Nederland geven. Daarbij is een schone omgeving van cruciaal belang. Een schone omgeving levert uiteindelijk een positief effect op de druk op en betaalbaarheid van de zorg. Het JBZ zet zich daarom actief in om de lucht schoner te maken. De luchtkwaliteit wordt met name negatief beïnvloed door CO₂-uitstoot, die grotendeels afkomstig is uit energieverbruik in het gebouw op de hoofdlocatie en verkeersbewegingen van en naar het JBZ. Naast meer energiebesparing in het gebouw en minder vervuילend vervoer van en naar het JBZ, wordt ook minder vervuiling van het afvalwater binnen deze pijler behandeld, daar medicijnresten en contrastvloeistoffen sterk vervuילend zijn voor het aquatisch milieu.

1.1 Meer energiebesparing in het gebouw

In 2011 zijn de locaties Groot Ziekengasthuis, Willem Alexander Ziekenhuis en Carolus-Liduna als Jeroen Bosch Ziekenhuis fysiek samengevoegd tot één ziekenhuis. Hierbij is een grote afname van aardgasverbruik gerealiseerd, maar een toename van elektriciteitsverbruik ontstaan. Dit is duidelijk terug te zien in het diagram, met een vergelijking van de cijfers van 2006; toen was de oude situatie voor het laatst van kracht. In de jaren die daarop volgden zijn gebouwen (deels) gesloopt en is de nieuwbouw (huidige situatie) gerealiseerd. In 2012 was het huidige gebouw volledig in bedrijf en werden de oude gebouwen niet meer gebruikt.

Hieronder is te lezen waar het JBZ zich reeds voor inzet op gebied van energiebesparing en waar naartoe gewerkt wordt, met welke acties.

Wat we al doen

- **Grote besparing bij nieuwbouw: aardgasverbruik met 75% afgenomen**
van ca. 41 m³/m² BVO per jaar naar ca. 10 m³/m²
 - Warmte koude opslag (WKO) in de bodem
 - Warmtepompen
 - Verlichting: vegen en deels op aanwezigheidsdetectie
- **Grote besparingen na 2012**
 - Luchtbehandeling afgestemd op gebruik van ruimten
 - Verlichting trappenhuizen 50% uitgeschakeld
 - Nieuwe keukens voor patiënten, geheel elektrisch (incl. vraaggestuurde ventilatie o.b.v. koken)
 - Gasgestookte bedrijfswarmteketel vervangen door elektrische boilers

Ons doel

In 2030 heeft het JBZ 80% CO₂-uitstoot door energie gereduceerd ten opzichte van referentiejaar 1998

- Luchtbehandeling OK in gebouw A en C (niet-spoed) buiten reguliere gebruikstijden uitzetten
- Elektrisch tenzij hanteren bij aanschaf van alle (bouwtechnische) installaties en apparatuur
- Op natuurlijke momenten lichtarmaturen vervangen door LED
- Bij aanschaf van medische apparatuur kiezen voor minder energieverbruik
- Energieopwekking op een externe locatie onderzoeken

1.2 Minder vervuilend vervoer van en naar het JBZ

De beste oplossing is om de verkeersbewegingen helemaal niet plaats te laten vinden. Tijdens de Coronacrisis heeft veel ondersteunend personeel thuisgewerkt (volgens het Thuiswerkbeleid). Er blijft echter een veel groter deel van de medewerkers, veelal werkend in de directe patiëntenzorg, dat niet of nauwelijks thuis kan werken. Hierdoor vindt veel CO₂-uitstoot plaats door vervuilend verkeer. Vandaar dat het JBZ kijkt naar alternatieven en inzet op het stimuleren van fietsen en openbaar vervoer (OV). Op dit vlak is het JBZ al goed op weg, kijkend naar collega-ziekenhuizen in Nederland.

In het overzicht hieronder is te zien wat het JBZ reeds doet op gebied van duurzaam vervoer en waar nog extra aandacht naar uitgaat. De jaartallen tussen haakjes geven het jaar van invoering aan (fietsenplan en vergoeding OV-abonnement zijn in 2015 ingevoerd, maar verruimd in 2021).

Wat we al doen

• Fietsstimuleringsprogramma Trappers (2015)	<i>Deelnemers: 42% van JBZ'ers in 2021</i>
• Fietsenplan: 1x per 4 jaar een fiets (2021)	<i>T.w.v. €2.000,- via Meerkeuzesysteem</i>
• 85% vergoeding OV-abonnement (2021)	<i>Gebruikers: 6% van JBZ'ers in 2021</i>
• Thuiswerkbeleid (2020)	<i>6% van gewerkte uren was thuis in 2021</i>
• Zorg op afstand: e-consults, telemonitoring	<i>Via Luscii app</i>
• Extern magazijn met andere ziekenhuizen (2011)	<i>Minder én efficiënter goederenvervoer naar het JBZ</i>

Ons doel

Verfijnen van huidig duurzaam vervoersbeleid

- De vergoedingen Trappers en OV-abonnement meer promoten
- Meer (structureel) thuiswerken voor functies die dit toelaten
- De mogelijkheid voor samengevoegd vervoer onderzoeken voor medewerkers die eenzelfde vertreklocatie naar het JBZ hebben
- Meer zorg op afstand organiseren wanneer passend voor patiënt

1.3 Minder vervuiling in het afvalwater (door medicijnresten en contrastvloeistoffen)

Naast het creëren van een schone lucht is ook het behouden van schoon water van belang. Water wordt vervuild door medicijnresten en contrastvloeistoffen, waardoor levende organismen in het water aangetast worden. Deze vervuiling in het water komt tot stand doordat ingenomen medicatie via urine en ontlasting in het riool terechtkomen. Daarnaast wordt (overbodige) medicatie soms via de gootsteen of het toilet weggespoeld. Het Waterschap Aa en Maas geeft aan dat de vervuiling voor 75 – 80 % bij mensen thuis ontstaat. Voor het deel waar het JBZ voor verantwoordelijk is (o.a. medicijnuitgifte), worden verschillende acties uitgezet. Bovenal blijft dit een onderwerp dat door de gehele keten (van farmaceut tot aan de RWZI) aangepakt moet worden.

De Jeroen Bosch Apotheek doet samen met 3 andere ziekenhuizen mee aan een initiatief waarin dure geneesmiddelen voor de behandeling van kanker, die een patiënt heeft meegekregen maar niet gebruikt heeft, teruggebracht kunnen worden en aan een andere patiënt worden heruitgegeven. Uiteraard wordt heel goed gekeken of de kwaliteit gewaarborgd kan worden door middel van verzegeling en temperatuurbewaking met een sensor die in het doosje zit. Dit is een wereldprimeur. Wanneer dit concept opgeschaald wordt, kan het leiden tot minder vervuilende productie, tot minder afval en een vermindering van medicijnresten in het afvalwater. Tot slot wordt hiermee (maatschappelijk) geld bespaard.

In het overzicht hieronder zijn de bestaande activiteiten op gebied van medicijnafval en contrastvloeistoffen af te lezen. Tevens is te zien waar het JBZ zich de komende jaren voor wilt inzetten.

Wat we al doen

- Heruitgave dure geneesmiddelen voor behandeling van kanker
- Vakgroepen bewustmaken van medicatie uitgifte m.b.t. alleen voorschrijven wanneer effectief
- Gesprekken met Waterschap Aa en Maas over waterzuiveringstechnieken
- Retourbak op afdelingen voor medicatie (juiste afvoer)
- Inzicht in mate van aanwezigheid van medicatie in ons afvalwater

Ons doel

Het JBZ heeft aandacht voor de reductie van medicijnresten en contrastvloeistoffen in het afvalwater

- Alleen medicatie uitgeven wanneer effectief
- Samen met andere ziekenhuizen optrekken om contrastvloeistoffen op te vangen
- Inzichtelijk hebben welke medicijnresten teruggedrongen kunnen worden aan de uitgiftekant
- Bewustwording bij patiënten creëren over (de gevolgen van) medicijnresten in afvalwater
- In gesprek blijven met Waterschap Aa en Maas voor waterzuiveringsmogelijkheden JBZ en RWZI 's-Hertogenbosch

Vergroten circulariteit

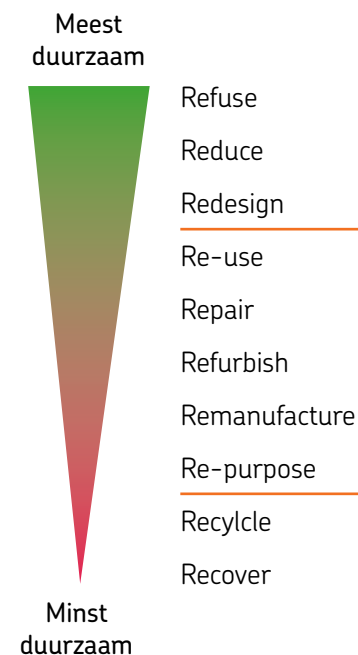
Waar bij pijler 1 de focus ligt op de invloed van het JBZ op de kwaliteit van de lucht en het water, ligt bij pijler 2 de focus op circulariteit van producten. De zogenoemde 10 R'en, zoals op de afbeelding te zien zijn, geven de gradaties in circulariteit weer en zijn opgedeeld in drie niveaus die hieronder behandeld worden.

2.1 Slimmer produceren en gebruiken van producten

Dit eerste niveau, het meest duurzame, gaat over het tegenhouden van nieuwe producten in de eerste plaats (Refuse). Het verminderen van het gebruik, door hier bijvoorbeeld zuiniger mee om te gaan, of bepaalde producten te delen met een andere afdeling (Reduce) zorgt ook voor een van de meest duurzame oplossingen. Ten slotte kan binnen dit eerste niveau gekeken worden naar circulair ontwerp van producten (Redesign); waarbij op voorhand al nagedacht is over het opnieuw inzetten van (de onderdelen van) het product.

Succesverhaal: Set optimalisatie

Het Operatiecentrum en de Centrale Sterilisatie Afdeling (CSA) hebben van 2019 tot en met 2021 de samenstelling van operatiesets in kaart gebracht en geoptimaliseerd. Aan de hand van zorgvuldig onderzoek naar gebruik en toepassing zijn veel sets kleiner geworden (-28% aan instrumenten in sets) en 100 sets zelfs verdwenen (-19% aan sets). Met minder instrumenten wordt dus even goed geopereerd en minder (onnodige) energie verbruikt voor sterilisatie. Bovendien heeft het JBZ sinds april 2022 een inpakrobot op de CSA, waardoor inpakmateriaal efficiënt gebruikt wordt en geen overmatig afval geproduceerd wordt.

2.2 Langer gebruiken van producten

Het langer gebruiken van producten gaat over of, en in hoeverre, bestaande producten kunnen worden hergebruikt (Re-use), gerepareerd (Repair), gerenoveerd (Refurbish), hergebruikt in nieuwe producten (Remanufacture) of in nieuwe toepassingen worden voortgezet (Re-purpose). We bekijken dus hoe de levensduur van het huidige product verlengd kan worden; met bijvoorbeeld reparatie, revisie of hergebruik van productonderdelen. Door producten langer te gebruiken of te hergebruiken, hoeft er geen beroep gedaan te worden op nieuwe grond-/hulpstoffen.

In onderstaand overzicht is te zien waar het JBZ zich op dit moment al voor inzet op het gebied van circulariteit en is te zien waar het JBZ aan wilt werken om naar een bewust circulaire organisatie te groeien.

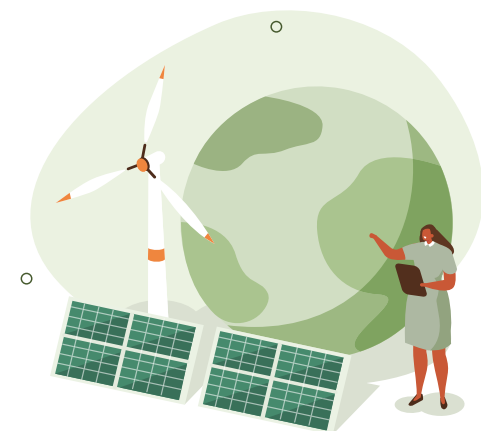
Wat we al doen

- Uitvoeren van revisies/extra groot onderhoud waardoor de levensduur verlengd wordt (warmtepompen, anesthesieapparatuur)
- Bij vervanging van vastgoed gerelateerde producten wordt leverancier om een 1-op-1 productvervanging én een duurzaam alternatief gevraagd
- Vanuit de inkoopagenda kijken bij welke inkooptrajecten duurzaamheid als onderdeel kan worden meegenomen

Ons doel

Het JBZ verschuift van een lineaire naar een bewust circulaire organisatie

- Bewustwording creëren bij JBZ'ers als gebruikers
- Duurzaamheidscriteria opstellen voor ons standaard PvE
- Duurzaamheid (10 R'en) meenemen als vast onderdeel bij alle midden en grote inkooptrajecten (zie nieuw inkoopbeleid JBZ 2022)
 - Voorbeelden: vervanging apparatuur Beeldvormende Technieken, vervanging intubatiescoop MICT en vernieuwing van de CSA
- RVE's/units vanuit inkoopgegevens inzicht geven in het verbruik van huidige producten en bespreken of en waar besparingen mogelijk zijn

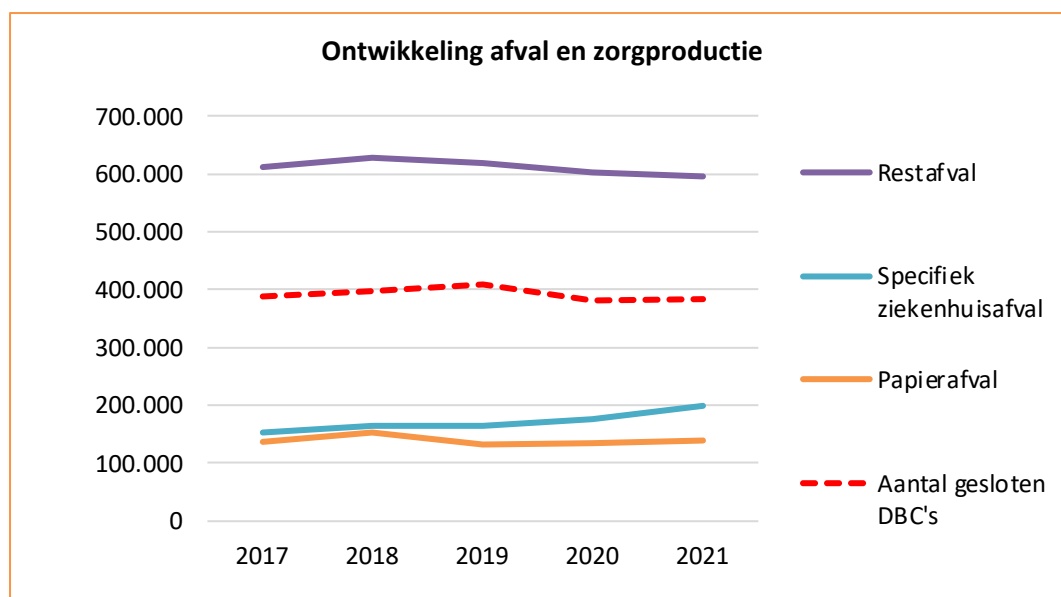

2.3 Afval van producten voorkomen, terugdringen en scheiden

Bij dit laatste onderdeel van de circulariteitsladder wordt gekeken naar hoe (delen van) producten verwerkt kunnen worden (Recycle) en of in geval van (afval) verbranding van het product energie kan worden teruggewonnen (Recover). Hoe meer restafval gescheiden wordt, hoe meer grondstoffen opnieuw inzetbaar zijn voor nieuwe producten.

In de grafiek is de ontwikkeling van restafval, specifiek ziekenhuisafval en papierafval in kilogram te zien. Deze afvalstromen zijn afgezet tegen de productie, in aantal gesloten Diagnose Behandel Combinaties (DBC's). De ontwikkeling van deze afvalstromen loopt redelijk gelijk met de zorgproductie. In 2020 en 2021 wijkt het specifiek ziekenhuisafval hiervan af; dit is terug te herleiden uit het vrijgekomen afval bij de verzorging van Covid-19 patiënten.

Het JBZ wil vooral winst halen in het verminderen van haar restafval en papierafval. Dit zijn de meest beïnvloedbare afvalstromen. In het overzicht op de volgende pagina is af te lezen hoe het JBZ in de huidige situatie presteert op gebied van afvalscheiding en wat de plannen voor de komende jaren zijn. Om het doel van vermindering in papierafval te bewerkstelligen wordt het digitaal maken van patiëntencommunicatie genoemd. Hierop is nog veel winst te behalen. De meerderheid van de bevraagde stakeholders is het ermee eens dat deze communicatie digitaal moet plaatsvinden. Zo hebben de patiënt én professional alle informatie op één locatie. Het is wel belangrijk dat de patiënt altijd de keuzemogelijkheid blijft houden om informatie op papier te ontvangen. Met voorlichting kunnen patiënten dan eventueel alsnog over op digitale communicatie. Informatie moet te allen tijde beschikbaar zijn voor de patiënt.

Wat we al doen

- Afvalscheiding van 51%
- Restafval sinds 2012 gedaald met 17%
- Meer dan 52 verschillende afvalstromen
- Constant opzoek naar verdere afvalscheiding
- Wanneer producten (bijv. pallets en meubels) nog goed zijn, krijgen deze een herbestemming
- Pilot inzameling verpakkingsplastics keukens en Operatiecentrum

Ons doel

In 2024 zijn het restafval en het papierafval gedaald met 30 % ten opzichte van 2012

- Afval voorkomen: producten langer gebruiken, circulair inkopen
- Restafval verder scheiden (bijv. kunststofverpakkingen)
- Toezien op juiste afvalscheiding door (interne) afvalrondes
- In het PvE van inkooptrajecten expliciet vragen in welke mate de producten recyclebaar zijn, zodat (rest)afval voorkomen wordt
- Patiëntencommunicatie digitaal maken, tenzij anders gewenst
- Afdelingen inzicht geven in jaarlijks papierverbruik
- JBZ'ers stimuleren dubbelzijdig te printen
- De samenwerking tussen zorgpersoneel, ondersteunende afdelingen en de afvalinzamelaar optimaliseren

Versterken gezondheidswelzijn

Deze pijler gaat over gezondheidswelzijn van mensen, het sociale aspect van duurzaamheid. Aandacht gaat uit naar gezondheidswelzijn van patiënten, medewerkers en bedrijven. Er zijn verschillende projecten binnen het JBZ om hier vorm aan te geven.

Zoals in de inleiding aangegeven ligt de focus in dit document op de ecologische aspecten van duurzaamheid. Het sociale aspect, gericht op de mens, behoort ook tot duurzaamheid en is daarom onderdeel van de drie pijlers van dit beleid. Inhoudelijk wordt hier in dit document niet verder op ingegaan.

Veel van de in dit beleid genoemde acties kunnen pas succesvol zijn als medewerkers openstaan voor verduurzaming. Vandaar dat het gedragscomponent in de verdere verduurzaming van het JBZ een zeer belangrijke factor is. Motivatie is cruciaal voor verandering en kan vergroot worden door draagvlak te creëren. Dat draagvlak is te vergroten door communicatie en betrokkenheid.

Betrokkenheid JBZ'ers

Wanneer mensen betrokken zijn bij verandering, wordt draagvlak vergroot en dus uiteindelijk ook de motivatie. In onderstaand overzicht is te zien welke acties uitgevoerd zijn om medewerkers te betrekken bij verduurzaming. Tevens is aangegeven op welke manier het JBZ de betrokkenheid van JBZ'ers wilt vergroten in de komende jaren. Dit beleid, en voornamelijk de uitvoering hiervan, zijn gericht op het creëren van bewustzijn en koers uitzetten.

De meerderheid van de stakeholders vindt dat verduurzaming wél invloed mag hebben op het zorgproces, maar dat verduurzaming het zorgproces ook ten goede moet komen én hiermee de werkdruk niet toeneemt. Daarom is het belangrijk dat medewerkers duurzaamheid eigen maken door te kijken hoe zij zelf iets kunnen bijdragen vanuit hun motivatie en/of afdeling. Dan is de kans op slagen groter dan wanneer hen iets opgelegd wordt.

Wat we al doen

- Netwerk Arbo- en milieucontactpersonen JBZ
2-jaarlijkse bijeenkomst
- BAM-brief (5-jaarlijkse informatieve nieuwsbrief)
- (bewustwordings-)Presentaties op afdelingen omtrent scheiden en voorkomen van afval
- Verschillende Green Teams op afdelingen, die in 2022 gestart zijn en hun afdeling gaan verduurzamen
- Deelname JBZ aan landelijke 'groene' netwerken
Milieu Platform Zorg (MPZ) en duurzaamheidsplatform Inkoop Alliantie Ziekenhuizen (IAZ)

Ons doel

Betrokkenheid van JBZ'ers vergroten bij verduurzaming JBZ

- Structureel communiceren over duurzaamheid, delen van:
 - Successen
 - Verbruiksgegevens
 - Impact op milieu (in cijfers en voorbeelden)
 - Concrete tips voor afdelingen/medewerkers
- Afdelingen zelf aansporen duurzaamheidsacties uit te zetten op hun afdeling; het eigen laten maken (bijv. door opzetten van Green Teams)
- Jaarlijks een milieuvlag opstellen, waarin uitvoering van dit beleid geëvalueerd wordt (en delen via JBZ-net, www.jbz.nl)

Projecten 2022

Zoals eerder aangegeven zijn stakeholders betrokken geweest bij het vormen van dit beleid. Zo is hen gevraagd welke prioritering zij zouden toekennen aan de onderdelen van pijler 1 en pijler 2. De uitkomsten van deze vragen vormen uiteindelijk twee onderwerpen waar in ieder geval mee gestart moet worden in 2022. Hierbij is het belangrijk dat de onderwerpen multidisciplinair opgepakt worden om verschillende perspectieven te betrekken en draagvlak te creëren.

Prioriteit pijler 1 Creëren schone omgeving

Minder vervuiling in het afvalwater (door medicijnresten en contrastvloeistoffen)

Prioriteit pijler 2 Vergroten circulariteit

Afval van producten voorkomen, terugdringen en scheiden

Colofon

Tekst Lieke Hettema, beleidsadviseur milieu en kwaliteit

Vormgeving Jeroen Ooms, vormgever